

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 10.11.2025

HE 109/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta. On myönteistä, että edellisellä lausunkierroksella esiin nostetut näkökohdat on huomioitu esityksen jatkovalmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt yhteisvaikutusten arviointia sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveyspalveluihin tehtävien lakimuutosten yhteisvaikutuksista. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö ovat valmistelleet yhteisvaikutusten arviointia muista meneillään olevista ja tähän kokonaisuuteen vaikuttavista hankkeista.

Pohjaten esityksessä tehtyihin vaikutusten arviointeihin on epäselvää, voidaanko lakimuutoksella tosiasiallisesti saavuttaa sille asetetut tavoitteet tai onko muutoksen kokonaistaloudellinen vaikutus hyvinvointialueiden, työvoimaviranomaisten, Kelan, KEHA-keskuksen tai asiakkaiden kannalta tarkoituksenmukainen. Vaikutusarvioiden perusteella lakimuutos ei todennäköisesti tuota esitettyjä säästöjä, vaan lisää kokonaisuudessaan viranomaisten ja palvelujärjestelmän kustannuksia muun muassa monialaisten palvelujen ja hallinnollisen työn kasvun myötä. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että arvioiden mukaan hyvinvointialueiden työmäärä todennäköisesti kasvaa, vaikka esityksessä niiden rahoitustarpeen arvioidaan vähenevän.

On olemassa riski, että asiakkaat eivät saa palvelua oikea-aikaisesti tai palvelun laatu heikkenee. Tämä voi edelleen johtaa asiakkaiden tilanteiden pitkittymiseen ja palvelutarpeiden kasautumiseen, mikä lisää kokonaiskustannuksia pitkällä aikavälillä ja on vastoin esityksen tavoitteita hallinnollisen työn keventämisestä ja kustannustehokkuuden lisäämisestä.

Esityksen vaikutuksia on arvioitu kattavasti, mutta arviointiin ja sen taustaoletuksiin liittyy edelleen huomattavaa epävarmuutta, koska tietopohja on osin vaillinainen. Epävarmuutta lisäävät myös työllisyysalueiden toiminnan ollessa vielä alkuvaiheessa, hyvinvointialueiden talouden tasapainottamistoimet sekä hallituksen tulevat linjaukset sosiaalihuollon säästöistä, joiden vaikutukset voivat heijastua palvelujen järjestämiseen.

Esitykseen sisältyy tarkennettu arvio säästövaikutuksista, joka on selvästi pienempi kuin edellisessä esitysluonnoksessa. Arviossa on otettu huomioon, että suunnitelmia laativat pelkkien sosiaalityöntekijöiden sijaan myös sosiaaliohjaajat, mikä on aiempaa arviota realistisempi oletus. Nykyisten palkkakustannusten perusteella säästöksi arvioidaan noin 2,4 miljoonaa euroa, kun aiempi arvio oli jopa 5,47 miljoonaa euroa. Aktivointisuunnitelmien määrän vähenemisen ja monialaisten työllistymissuunnitelmien määrän lisääntymisen vaikutuksen arviointi on tarkentunut siten, että ne vähentäisivät hyvinvointialueiden rahoituksen tarvetta yhteensä 1,6 miljoonaa euroa aiemman arvioidun 1,96 miljoonan sijaan. Kelan arvion mukaan esitys lisäisi sen toimintamenoja yhteensä noin 2,7 miljoonalla eurolla vuodessa, josta noin 1,6 miljoonaa euroa aiheutuisi monialaisten työllistymissuunnitelmien ja noin 1,1 miljoonaa euroa palvelutarvearvioiden määrän kasvusta. Lisäksi esityksellä voi olla vaikutuksia Kelan etuusmenoihin. Myös tiedonvälitykseen esitetyt muutokset edellyttäisivät päivityksiä tietojärjestelmiin sekä Kelassa että KEHA-keskuksessa, mikä toisi merkittäviä lisäkustannuksia.

Kokonaisuudessa on kyse saman julkisen talouden varojen uudelleen kohdentumisesta eikä todellisesta säästöstä. Näin ollen esityksen kokonaisvaltainen säästövaikutus julkistalouden näkökulmasta jää käytännössä olemattomaksi, ja muutoksen voidaan arvioida pikemminkin lisäävän kokonaiskustannuksia palvelujärjestelmässä.

On myönteistä, että esitykseen on nyt sisällytetty monialainen palvelutarvearvio vaiheena ennen mahdollisen monialaisen työllistymissuunnitelman laadintaa, sillä palvelutarpeen arviointi ei kaikissa tapauksissa johda suunnitelman laatimiseen. Arvio palvelutarvearvioiden määrästä ja niiden johtamisesta monialaiseen työllistymissuunnitelmaan perustuu kuitenkin epävarmoihin oletuksiin, koska tarkkaa tietoa arvioiden määrästä tai kohdentumisesta ei ole käytettävissä. Arvioita on siten pidettävä suuntaa-antavina. Esityksessä ei myöskään ole kuvattu, mitä tapahtuisi niille henkilöille, joiden palvelutarvearvio ei johda monialaiseen työllistymissuunnitelmaan, mikä jättää osan asiakaspoluista avoimeksi ja vaikeuttaa vaikutusten arviointia.

Esityksen mukaan hyvinvointialueiden resursseja voitaisiin todennäköisesti kohdentaa aiempaa paremmin niille asiakkaille, joiden tuen tarpeet ovat moninaiset. Samalla on kuitenkin huomioitava, että painopisteen siirtyminen aktivointisuunnittelusta kohti monialaista työskentelyä voi lisätä henkilöstöresurssien tarvetta erityisesti monialaisen palvelutarpeen arvioinneissa ja monialaisten työllistymissuunnitelmien laatimisessa. Vaikutusten arvioinnissa on tunnistettu riski, ettei aktivointisuunnittelusta vapautuva resurssi välttämättä siirry täysimääräisesti monialaiseen työskentelyyn, mikä voi johtaa sosiaaliviranomaisten työmäärän kasvuun. Työmäärä ja siten myös kustannukset voivat lisääntyä etenkin sellaisilla alueilla, joilla sosiaalityöntekijät vastaavat monialaisten suunnitelmien laatimisesta ja sosiaaliohjaajat aktivointisuunnittelusta.

Aiempaan esitykseen verrattuna nyt työmäärän arvioidaan kasvavan jonkin verran myös työvoimaviranomaisilla erityisesti asiakkaiden osalta, joiden kohdalla lakimuutos kasvattaa monialaisten palvelutarvearvioiden ja työllistymissuunnitelmien määrää.

Esityksessä ei ole voitu luotettavasti arvioida aktivointisuunnittelun hallinnollisen keventämisen vaikutuksia muuhun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kysyntään. Tämä johtuu siitä, ettei ole tietoa, mihin muihin palveluihin ja missä määrin asiakkaat ohjautuvat aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistymissuunnitelman kautta. Näin ollen lakimuutoksen kokonaisvaikutusta hyvinvointialueiden palvelujen käyttöön ja rahoitustarpeeseen ei ole voitu arvioida.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteaa, että esityksen vaikutusten arviointiin sisältyy edelleen merkittävää epävarmuutta, eikä sen perusteella voida varmuudella osoittaa, että lakimuutoksella saavutettaisiin sille asetetut tavoitteet. Arvioiden perusteella esitys ei todennäköisesti tuota todellisia säästöjä, vaan pikemminkin lisää viranomaisten työmäärää ja palvelujärjestelmän kustannuksia. Lakimuutoksen valmistelussa ja toimeenpanossa on tärkeää varmistaa, että asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti ja laadukkaasti, ja että muutosten kokonaistaloudellisia vaikutuksia seurataan tiiviisti.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Osastonjohtajan sijainen,
kehittämisojohtaja

Anu Muuri